

Crna Gora
AGENCIJA ZA AUDIOVIZUELNE MEDIJSKE USLUGE
Broj: UP I 04-043/25-15-4
Podgorica, 14.02.2025. godine

Na osnovu člana 168 i 182 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama („Sl. list CG“, br. 54/24) i člana 18 Zakona o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17), postupajući po službenoj dužnosti, direktorica Agencije za audiovizuelne medijske usluge donosi

R J E Š E N J E

1. Javnom preduzeću „Radio Televizija Crne Gore“ iz Podgorice, javnom emiteru opšteg televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore“, izriče se upozorenje kao upravno-nadzorna mjera zbog kršenja člana 15 stav 2 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama i člana 11 Pravilnika o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima („Sl.list CG“, br. 121/24), zbog toga što je prilikom emitovanja druge i treće epizode dokumentarnog serijala „Vraneš - zemlja i ljudi“, dana 06. i 13. januara 2025. godine omogućavao promovisanje diskriminatornog postupanja.
2. Upozorenje iz tačke 1 ovog Rješenja se izriče zbog kršenja obaveze emitera da programski sadržaji radijskih i televizijskih programa ne smiju omogućavati promovisanje ili opravdavanje govora mržnje ili diskriminatornog postupanja, ili na drugi način opravdavati kršenje zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina (član 11 stav 1 Pravilnika o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima).
3. Nalaže se javnom preduzeću „Radio Televizija Crne Gore“, da usaglasi emitovanje programskih sadržaja u okviru televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore“, sa standardima definisanim u Zakonu o audiovizuelnim medijskim uslugama, Zakonu o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore, podzakonskim aktima Agencije i izdatom Odobrenju za emitovanje.
4. Javno preduzeće „Radio Televizija Crne Gore“, je dužno da, u skladu sa članom 181 stav 3 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama, u okviru televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore“, na početku prve naredne emisiji sadržaja „Vraneš - zemlja i ljudi“ ili u informativnoj emisiji u periodu od 18 do 22 sata, objavi informaciju o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog Rješenja koja glasi:
„Agencija za audiovizuelne medijske usluge izrekla je emiteru televizijskog programa ‘Prvi program Televizije Crne Gore’ upozorenje jer je 6. i 13. januara 2025. godine, prilikom emitovanja serijala ‘Vraneš-zemlja i ljudi’ omogućavao promovisanje diskriminatornog postupanja.“
5. Javno preduzeće „Radio Televizija Crne Gore“, je dužno da, u pisanoj formi, obavijesti Agenciju za audiovizuelne medijske usluge o načinu (sadržaj, datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri iz tačke 1 ovog Rješenja, u roku od 24 časa od objavljivanja.
6. Protiv ovog rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za audiovizuelne medijske usluge u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja.
7. Ovo rješenje će se objaviti na veb sajtu Agencije za audiovizuelne medijske usluge www.amu.me
8. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

Obrazloženje

Redovnim monitoringom emitovanih programskih sadržaja Javnog preduzeća „Radio Televizija Crne Gore“, javnog emitera opšteg televizijskog programa „Prvi program Televizije Crne Gore“ (u daljem tekstu: emiter), Agencija za audiovizuelne medijske usluge (u daljem tekstu: Agencija) je konstatovala da je 06. i 13. januara 2025. godine, emitovao drugu i treću epizodu dokumentarnog serijala „Vraneš-zemlja i ljudi“.

Imajući u vidu propisane programske standarde u lineranim audiovizuelnim medijskim uslugama, Agencija je pokrenula postupak za utvrđivanje da li je došlo do kršenja člana 15 stav 2 Zakona o audiovizuelnim medijskim uslugama (u daljem tekstu: „Zakon“) i člana 11 Pravilnika o programskim standardima u radijskim i televizijskim programima (u daljem tekstu: „Pravilnik“).

Saglasno nadležnostima ustanovljenim članom 177 Zakona, članom 112 Zakona o upravnom postupku i članom 13 Pravilnika o vođenju postupaka i izricanju upravno-nadzornih mjera („Sl.list CG“, br. 125/24), a u cilju utvrđivanja da li je emitovanjem spornih programskih sadržaja došlo do kršenja Zakona i Pravilnika, Agencija je od emitera zatražila pisano izjašnjenje (akt br. UP I 04-043/25-15-2 od 15.01.2025. godine).

Dana 23.01.2025. godine, emiter je dostavio Izjašnjenje (akt zaveden kod Agencije pod br. UP I 04-043/25-15-3 od 23.01.2025. godine) u kome je naveo:

- da „apsolutno nema riječi o diskriminatorom postupanju RTCG odnosno autora u dokumentarnom serijalu 'Vraneš, zemija i ljudi', kako prema muslimanskom tako ni prema pripadnicima drugih nacionalnih i vjerskih zajednica sa područja Vraneša.“
- da je „riječ o izuzetno kompleksnom istorijsko-geografskom konglomeratu kojim se serijal bavi, to je i način izlaganja istorijskih činjenica i saznanja autora serijala hronološki izložen kroz pojedine epizode serijala, tako da epizode na koje ukazujete govore o zbivanjima i faktima koji su se desili prije pomenute 1924. godine, dok su se naredne detaljnije bavile pomenutim događajem. To je relativno lako provjerljiva činjenica u epizodama čije emitovanje je uslijedilo nakon pomenutih.“
- da „namjera Radio i Televizije Crne Gore u ovoj prilici niti je bila niti može biti revizija istorijskih zbivanja i prećutkivanje činjenica, već upravo obratno.“

Na kraju, emiter ukazuje na „činjenicu da ovakav pristup i posmatranje emitovanih programskih sadržaja, prije nego što se ostvari potpuniji uvid u autorski rad, u značajnoj mjeri ugrožava integritet i slobodu autora, pa i Radio i Televizije Crne Gore kao producenta različitih programskih projekata.“

Prilikom razmatranja da li je emitovanjem predmetnih programskih sadržaja došlo do kršenja propisanih standarda, Agencija je posebno imala u vidu sljedeće:

- AVM uslugom ne smije se podsticati nasilje, mržnja, netrpeljivost ili diskriminacija po osnovu rase, etničke pripadnosti, veze sa nekim narodom ili nacionalnom zajednicom, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, boje kože, pola, roda, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovnog stanja, članstva u sindikalnoj organizaciji, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili porodičnog statusa, starosne dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog nasljeđa, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika, kao i po osnovu stvarnih ili pretpostavljenih ličnih svojstava (član 15 stav 2 Zakona).
- diskriminatorno postupanje je svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), u odnosu na lica ili grupe, kao i na članove njihovih porodica, ili sa njima povezana lica, na otvoren ili prikriven način, a koje se zasniva na njihovim stvarnim ili pretpostavljenim ličnim svojstvima (npr. rasa, boja kože, državljanstvo, nacionalna pripadnost ili etničko porijeklo, jezik, vjersko ili političko ubjeđenje, pol, rodni identitet, seksualna orijentacija, imovinsko stanje, genetske osobine, zdravstveno stanje, invaliditet, bračni i porodični status, osuđivanost, starosna dob, izgled i dr.) (član 2 tačka 3 Pravilnika).
- članom 44 stav 1 Zakona je propisano da je javni emiter dužan da proizvodi i emituje linearne AVM usluge sa informativnim, kulturnim, umjetničkim, obrazovnim, naučnim, dječjim, zabavnim, sportskim i drugim programskim sadržajima, kojima se obezbjeđuje ostvarivanje prava i interesa građana i drugih subjekata u oblasti informisanja (u daljem tekstu: javna usluga). Takođe je u tački 3 člana 2 Zakona propisano da javna usluga, između ostalog, podrazumijeva proizvodnju i emitovanje programa namijenjenih različitim segmentima društva, bez diskriminacije, posebno

vodeći računa o posebnim društvenim grupama kao što su maloljetnici i mladi, pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, lica sa invaliditetom, socijalno i zdravstveno ugrožena lica i sl.

- članom 12 stav 3 tač. 4 i 5 Zakona o nacionalnom javnom emiteru – Javnom medijskom servisu Crne Gore propisano je da je javni medijski servis dužan je da, uz primjenu visokih standarda profesionalne etike i kvaliteta, bez bilo kojeg oblika diskriminacije, proizvodi i emituje programske sadržaje koji, su između ostalih, namijenjeni svim segmentima društva, posebno vodeći računa o maloljetnicima i mladima, pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, licima sa invaliditetom, socijalno ugroženim i sličnim grupama, kao i onih koji afirmišu i njeguju crnogorski nacionalni i kulturni identitet, kulturni i etnički identitet manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, evropsko kulturno nasljeđe i kulturnu raznolikost.
- Članom 11 stav 1 Pravilnika je propisano da programski sadržaji radijskih i televizijskih programa ne smiju omogućavati promovisanje ili opravdavanje govora mržnje ili diskriminatornog postupanja, ili na drugi način opravdavati kršenje zajamčenih sloboda i prava čovjeka i građanina. Nadalje, članom 11 stav 4 Pravilnika je propisano da je emitovanje ovakvih programskih sadržaja dozvoljeno isključivo ukoliko su dio naučnog, autorskog ili dokumentarnog rada, a objavljeni su:
 - bez namjere da se podstiče na diskriminaciju, mržnju ili nasilje i dio su objektivnog novinarskog izvještavanja;
 - sa namjerom da se kritički ukaže na diskriminaciju, mržnju, nasilje ili na pojave koje predstavljaju ili mogu predstavljati podsticanje na takvo ponašanje.

Na osnovu uvida u snimke emitovanih sadržaja kao i izjašnjenje emitera može se konstatovati sljedeće:

1. Emiter je 30. decembra 2024. godine, u periodu od 21:33:38 do 22:03:22 sati (29 minuta 44 sekunde) emitovao prvu epizodu dokumentarnog serijala „Vraneš Zemlja i ljudi“.

Na početku emitovanog programskog sadržaja, na punom ekranu, emitovani su podaci kako slijedi:

TELEVIZIJA CRNE GORE
Prikazuje
Seriju
VRANEŠ
ZEMLJA I LJUDI
PRVA EPIZODA PRAISTORIJA

Nakon toga emitovan je segment pod nazivom „Vraneš u praistoriji do dolaska Slovena“ u okviru kojeg je bilo riječi o dokazima prisustva ljudskih zajednica u Vranešu (spomenici, ostaci građevina, stari putevi, nadgrobne ploče, arhivski dokumenti).

U nastavku je emitovana izjava arheologa Blaža Boškovića u vezi sa osvajanjem Rimljana i naseljavanjem ovog područja od strane dva plemena, Doklata i Autorijata. Potom se programski sadržaj nastavlja emitovanjem pojedinosti vezanih za lokalitet Kremeštica i selo Petnjik, nadomak Berana iz doba neolita kao i neolitsko nalazište koje upućuje na vrlo stare ljudske naseobine. Takođe se navodi kako je, do sada, ispitano nalazište Beran krš kod Berana, navodeći geografsku lokaciju i predmete pronađene na ovom nalazištu (grnčarija i način ukrašavanja grnčarije), kao i određeni broj statueti koje predstavljaju uproščenu ljudsku figuru.

U nastavku je emitovan tekst koji potvrđuje da je čovjek živio u Vraneškom kraju, još u mlađem kamenom dobu, neolitu, što potvrđuju tragovi, odnosno crteži pronađeni u pećinama. Zatim je emitovan tekst koji obrađuje bronzano doba, odnosno nalazišta kod Berana, Bijelog Polja i Kolašina (kamene sjekire, keramičke zdjele i sudovi).

Nakon bronzanog, u tekstu se dalje pominje gvozdeno doba, odnosno latenski period i nalazišta tumula (humke starog groblja), u selu Petrovići kod Nikšića, Budimlju kod Berana i Gotovuši kod Pljevalja, kao i nakit, predmeti i oružje pronađeni na ovim lokalitetima.

U drugom dijelu programskog sadržaja emitovan je tekst o plemenima Doklatima i Autorijatima, kao i povezivanje ilirskih plemena u saveze i vođenje ilirsko-rimskih ratova,

potom proces prodiranja rimske političke urbanizacije, te administrativne organizacije (romanizacija ilirskog stanovništva).

Kao pokrivalice za nevedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi predjela spomenutih u tekstu, kao i lokaliteti i pojedini predmeti pronađeni tokom arheoloških istraživanja.

Na kraju programskog sadržaja emitovana je odjavna špica kako slijedi:

Serijski nastala po ideji
d.o.o. Zlateš
prijatelji Vraneša
Generalni direktor RTCG
Boris Raonić
Direktor TVCG
Milan Knežević
Direktorica produkcije
Aleksandra Vojvodić

a nakon navođenja zaposnih angažovanih u tehničkom dijelu produkcije
Reditelj
Slobodan M. Ščepanović
Proizvodnja TVCG 2024.

2. Emiter je 06. januara 2025. godine, u periodu od 21:45:54 do 22:15:16 sati (29 minuta 22 sekunde) emitovao drugu epizodu dokumentarnog serijala „Vraneš - Zemlja i ljudi“.

Na početku emitovanog programskog sadržaja, na punom ekranu, emitovani su podaci kako slijedi:

TELEVIZIJA CRNE GORE
Prikazuje
Seriju
VRANEŠ
ZEMLJA I LJUDI
Druga epizoda GRANICE VRANEŠA
BROJ I IMENA SELA
Prvi dio

Nakon toga emitovan je segment posvećen opštini Bijelo Polje i njenoj geografskoj poziciji, površini i granicama, te podaci o području Vraneša (površina, geografske i teritorijalne granice).

Od 21:53:24 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „*Babajići su staro naselje koje se u turskom popisu za hercegovački sandžak iz 1516.g. pominje kao Dobroselići. Imalo je deset srpskih domaćinstava. U Dobroselićima je živio Jovan Dobrosel, vojni starješina. Baštinu Vraneš bare posjedovao je Vučina Ostojićev. To su danas Godarine bare, kasnije je selo dobilo ime Ninkovići, po istoimenom srpskom rodu koje je živjelo na ovom prostoru 1700.-te godine. Seobom srpskog stanovništva iz Ninkovića doselilo se muslimansko bratstvo Babajić, po kome je selo dobilo naziv.*

Najznačajniji toponimi koji su se očuvali do danas su Kosovo, Ravna gora i Ninkovići, Zukića mahala. Po popisu iz 1913.g. Zukića nema, najvjerovatnije da su se ranije iselili, dobrovoljno ili pod pritiskom pojedinih muslimanskih bratstava koji su bili brojniji. Zukića mahala i Čitluk su toponimi nastali u vrijeme naseljavanja muslimanskog stanovništva. Od ostataka materijalne kulture je crkva posvećena Svetom Đorđiju i nalazila se na brežuljku iznad kuće Nenada Čovića i Dušana Boškovića. Najstarije srpsko groblje je ispod crkvišta. Kada su Turci porušili crkvu Svetog Đorđija i zaposjeli njenu baštinu, pravoslavno stanovništvo je formiralo novo groblje. Treće groblje je formirano 1913.g. gdje se i danas sahranjuju. Popisom stanovništva iz 1913. g. u Babajićima je živjelo šezdeset i osam domaćinstava, od toga dva srpska domaćinstva. Muslimanska bratstva su Halllovići (osam kuća), Babajića, šesnaest, Bakovića, jedna kuća, Bećirovića sedamnaest, Jašarovića četiri, Kofrca jedna i Šabovića jedna

kuća, a pravoslavaca dvije kuće Bujaka. Najveći broj muslimanskog stanovništva doseljen je u Babajiće nakon Berlinskog kongresa. Po popisu u Babajićima nema Zukića, najvjerovatnije da su se iselili prije 1912.-te g. Među starosjediocima koje su muslimani zatekli u Babajićima bili su Joksimovići. Joksimovići kojih danas ima trinaest kuća, slave Cvijeti. Doselili su se u Vraneš prije Kosovske bitke iz Vučitrna. Po drugoj verziji, direktni su potomci Heraka Vraneša. Sva ostala pravoslavna bratstva doselila su se poslije 1912.-te g. kada je ovaj kraj oslobođen od Turaka i nakon 1924.g. kada se iselilo muslimansko stanovništvo iz Vraneške doline. Pravoslavna bratstva koja žive u Babajićima, zaseok Ninkovići, Boškovići, dvije kuće, porijeklom iz Rovaca, od Šćepanovića."

U nastavku se pominju istorijski podaci vezani za bratstva Boškovića, Joksimovića, Kneževića, Čovića, Mrdaka, Lukovaca, Perovića, Smolovića, Vukovića, Dedeića, Jocovića, Zejaka i Redžića (broj kuća, krsna slava, porijeklo).

Nakon navedenog programskog sadržaja emitovani su uporedni podaci koji se odnose na rezultate popisa stanovništva u Babajićima iz 1953.g. (256 stanovnika), 1971.g. (249 stanovnika, 43 domaćinstava), 1991.g. (156 stanovnika, 43 domaćinstava), 2003.g. (105 stanovnika, 36 domaćinstava), 2011.g. (84 stanovnika, 36 domaćinstava).

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi pomenutih područja, geografske karte, stare fotografije na kojima su prikazani vojnici u ratnom pohodu, unutrašnji kadrovi crkve Svetog Đorđija, te kadrovi iz prošlog i sadašnjeg perioda (kuće, imanja i sl.).

Nakon Babajića, emitovani su geografski i teritorijalni podaci koji se odnose na selo Bliškovo (nadmorska visina, površina, granica, popis zaseoka, prirodna i kulturna bogatstva).

Od 22:01:44 sati, tokom emitovanja teksta posvećenog kulturno-istorijskim bogatstvima ovog kraja, slijedi segment posvećen Manastiru Bliškovo kako slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Danas su ostaci ovog manastira obnovljeni koji je u literaturi poznat kao Manastir Bliškovo. Do 1939.g. bili su očuvani zidovi manastira, u visini do tri metra, građeni od sige, a pod popločan kamenom. Osnova manastira je u obliku krsta, oko crkve nalaze se ostaci starog srpskog groblja u kojem se i danas mještani kopaju. U srednjem vijeku bila je povezana starim putem za Manastir Dovolju, na Tari. Po predanju koje se očuvalo Manastir Bliškovo je podigao knez Vuk. Crkvu su srušili Turci 1871.g. Ostaci ranijeg srpskog stanovništva koje je naseljavalo Bliškovo, svakako je staro srpsko groblje, na mjestu Sušilo."

U nastavku su emitovani podaci koji se odnose na porijeklo naziva sela Bliškovo.

Takođe se navodi da u Bliškovu postoje dva stara muslimanska groblja, koja su, kako se navodi, zarasla i danas nijesu prepoznatljiva. U sadržaju se dalje iznose rezultati popisa stanovništva u Bliškovu iz 1913.g. (63 domaćinstva, 28 pravoslavni, 33 muslimanski). U nastavku se navode muslimanska bratstva, odnosno broj kuća koje su pripadale bratstvima Adilovića, Adžića, Kajovića, Nešića, Uminovića, Čatovića i Hadžimusića.

Od 22:03:58 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „U knjizi Jova Medojevića 'Stanovništvo i naselja bjelopoljskog kraja' piše: poznato je da su od muslimanskih rodova u Bliškovu živjeli Hamzići, Hodžići i Husovići. Autoru nijesu bile poznate dacijske knjige iz 1913.g. i oslonio se na kazivanje mještana. Ako su nekada i živjeli iselili su se prije 1913.g. Muslimansko stanovništvo iselilo se 1924.g. Pravoslavna bratstva po popisu iz 1913.g. su bili Bujanje (pet kuća), Varagića (dvije kuće), Zejaka (dvije kuće), Jelića (tri kuće), Kljejevića (devet kuća), Konjevića (dvije kuće), Tvrdjevića (jedna kuća), Furtula (jedna kuća) i Šiljaka (jedna kuća)"

U nastavku su emitovani podaci o današnjoj strukturi stanovništva, počevši od bratstva Konjevića, Kljejevića, Varagića, Sekulića, Živkovića, Markovića, Bujanja i Bijelića (porijeklo, krsna slava).

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi pomenutih područja, spoljašnji kadrovi Manastira Bliškovo, uključujući i spomenik iz ranijeg perioda u blizini manastira, potom kovanice i kadrovi (izgled sela) iz ranijeg perioda, te geografske karte sa teritorijalnim granicama.

Nakon sela Bliškova, emitovani su podaci vezani za sela Vergaševići i Gorice (geografski i teritorijalni podaci, nadmorska visina).

Od 22:10:51 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Gorice je staro naselje, koje je, u srednjem vijeku, bilo naseljeno srpskim stanovništvom. Ostaci starog stanovništva su staro srpsko groblje koje mještani zovu 'grčko groblje' i ostaci crkve poviše groblja. Nakon Berlinskog kongresa 1878.g. kojim je izvršeno razgraničenje Crne Gore i Turske, u Goricama se naselilo muslimansko stanovništvo iz kolašinskog i mojkovačkog kraja. Prema popisu iz 1913.g. koje je izvršeno u Goricama živjelo je šezdeset i jedno domaćinstvo, od toga pravoslavnih 29 i muslimanskih 32 domaćinstva. Muslimanska bratstva su Serdarevića (trinaest kuća), Sinanovića (četiri kuće), Sredarevića (tri kuće) i Štroka (dvanaest kuća). Muslimansko stanovništvo iselilo se do 1924.g.

Pravoslavna bratstva, po popisu iz 1913.g. su bili Babići (jedna kuća), Bubanje (jedna kuća), Varagići (jedna kuća), Vukovići (četiri kuće), Grbovići (jedna kuća), Đakovići (dvije kuće), Zejaci (jedna kuća), Zindovići (jedna kuća), Jeremići (jedna kuća), Joksimovići (pet kuća), Kojovići (osam kuća), Purići (jedna kuća) i Tomaševići (dvije kuće).”

U nastavku je emitovana struktura stanovništva Gorica koja je danas aktuelna (većinom pravoslavci), počevši od bratstva Joksimovića, Kojovića, Varagića, Vukovića, Đurovića, Lojanica, Kokovića, Rovčanin, Sekulića, Tomaševića, Tmušića, Bubanja, Grbovića, Đakovića, Zejaka, Zindovića, Jeremića (porijeklo, krsna slava).

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi predjela spomenutih u tekstu, ostaci spomenika iz ranijeg perioda, te kadrovi na kojima je prikazan izgled sela iz prošlih vremena.

Na kraju programskog sadržaja emitovana je odjavna špica kako slijedi:

Seriya nastala po ideji
d.o.o. Zlateš
prijatelji Vraneša
Generalni direktor RTCG
Boris Raonić
Direktor TVCG
Milan Knežević
Direktorica produkcije
Aleksandra Vojvodić

a nakon navođenja zaposnih angažovanih u tehničkom dijelu produkcije

Reditelj
Slobodan M. Ščepanović
Proizvodnja
TVCG
januar, 2025.

3. Emiter je 13. januara 2025. godine, u periodu od 22:54:00 do 23:25:12 sati (31 minut 12 sekundi) emitovao treću epizodu dokumentarnog serijala „Vraneš Zemlja i ljudi”.

Na početku emitovanog programskog sadržaja, na punom ekranu, emitovani su podaci kako slijedi:

TELEVIZIJA CRNE GORE
Prikazuje
Seriju
VRANEŠ
ZEMLJA I LJUDI
Druga epizoda GRANICE VRANEŠA
BROJ I IMENA SELA
Drugi dio

Nakon toga emitovan je segment koji se odnosi na geografsku poziciju, nadmorsku visinu, površinu, porijeklo naziva i teritorijalne granice sela Grab.

Od 22:55:21 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „U Grabu postoji jedan zaseok koji nosi naziv Odžići, Hodžići. Istorijski izvori ukazuju na to da su dramatični događaji početkom 20. vijeka značajno uticali na demografsku sliku ovog kraja, što je uticalo da se muslimansko stanovništvo odseli, pa ih u popisu stanovništva iz 1913.-te g. nema. Po popisu domaćinstava u Grabu je živjelo 181 domaćinstvo, od toga muslimanskih 142 i pravoslavnih 39.“

Uzimajući u obzir popis iz 1913.g. u nastavku se navode muslimanska bratstva u Grabu, odnosno broj kuća koje su pripadale bratstvima Alomerovića, Adžićevića, Dautovića, Derviševića, Derdemeza, Durakovića, Kaljića, Kapetanovića, Muslića, Mušovića, Nišića, Rustemovića, Sadikovića, Sinanovića, Hamzića, Hasanbegovića, Huseinagića, Husovića i Šabovića.

Nakon muslimanskih, u tekstu se dalje navodi broj kuća koje su pripadale pravoslavim bratstvima Bajčeta, Boškovića, Vukovića, Gajevića, Drobnjaka, Jasnića, Joksimovića, Krunića, Kuveljića, Milićevića, Opančina, Perovića, Rmandića, Rovčana, Ružića, Tomaševića, Tošića, Činčura-Radovića i Furtula.

Od 22:57:50 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Naseljavanje ovoga sela započeto je 1918.-te g., da bi pun intezitet dostigao 1925.g. U Grabu sada žive pravoslavci i to sledeća bratstva Rovčani (šesnaest kuća) su porijeklom iz Rovaca od Bulatovića i slave Lučindan, Gajevići (četiri kuće), Kuveljići (petnaest kuća), Markovići (dvije kuće), Šarovići (jedna kuća) su starinom od Nikšića, doselili su se sa područja Durmitora. Vujisići (jedna kuća) su porijeklom iz Donje Morače, slave Arandelovdan, Kartal i Kartalovići su iz pljevaljskog kraja (četiri kuće), Joksovići su iz pljevaljskog kraja (šest kuća), a starinom su iz Lipova, ogranak su bratstva Grujića. U Grab su se doselili 1925.g. slave Nikoljdan. Despotovići (dvije kuće), oni su iz pljevaljskog kraja, Šarančići (tri kuće), oni su porijeklom iz Šaranaca, slave Đurđevdan, Goločevci su iz pljevaljskog kraja (jedna kuća), Paldirmići su iz pljevaljskoga kraja (jedna kuća), Grbe (dvije kuće), starinom iz Hercegovske župe, a porijeklom iz Krupica kod Pljevalja, slave Nikoljdan, Vujičići (tri kuće), porijeklom iz Bjelopavlića, slave Svetu Petku, Stanići (jedna kuća) su porijeklom iz Kuća, a u bjelopoljski kraj su se doselili oko 1830.-te g. bježeći od krvne osvete. Tošići (jedna kuća), oni su starinom iz Drobnjaka, a doselili su se iz pljevaljskog kraja, slave Jovandan, Šušići (dvije kuće) su porijeklom iz Drobnjaka, od bratstva Jovovića, slave Đurđevdan, a prisluzuju Malu gospojinu. Baraći (jedna kuća) doselili su se iz Sjenice, slave Nikoljdan, Komarice (jedna kuća), oni su se doselili iz prijepoljskog kraja, iz Komarana, Lojanice (jedna kuća) su iz pljevaljskog kraja, Tomići (dvije kuće) su porijeklom iz Gornje Morače, a došli su iz Uskoka, iz Sirovca, slave Đurđevdan, Pejovići (pet kuća) su porijeklom iz Drobnjaka, slave Đurđevdan, Bulatovići (jedna kuća), porijeklom su iz Rovaca, slave Lučindan, Peruničići (tri kuće), daljom starinom su ispod planine Veleže, od Pruna Bogdanovića, po kojem su prozvani Peruničići, porijeklom su iz Drobnjaka, a doselili su se iz pljevaljskog kraja, iz Krupica, slave Đurđevdan, Boškovići (devet kuća) su iz Bobova, pljevaljski kraj, Opančine (dvije kuće) su porijeklom iz Kuća, od Đurovića, slave Nikoljdan. Bajčete-Bajčetići (dvije kuće) porijeklom su iz Šaranaca, a starinom iz Banjana, od Miljanića, slave Jovandan, Čabarkape (osam kuća), doselili su se iz Drobnjaka u bjelopoljski kraj iz Uskoka i slave Svetog Dimitrija, Batizići (četiri kuće), porijeklom su iz Drobnjaka, starinom iz Bosne, nekada su se prezivali Jovčetići, slave Jovandan, Kneževići (tri kuće), porijeklom su iz Šaranaca, a doselili su se iz pljevaljskog kraja, slave Đurđevdan, Jasnići (dvije kuće) su porijeklom iz Drobnjaka, slave Đurđevdan, Božovići (jedna kuća) su porijeklom iz Morače i slave Petrovdan, isti su rod sa Rmandićima i Sošićima. Aničići (jedna kuća), doselili su se u Vijenac kod Pljevalja, a starinom su iz Krajinovića, sjenički kraj, slave Nikoljdan, Tomaševići (šest kuća), porijeklom su iz Rovaca, od bratstva Bulatovića, Činčuri (dvije kuće), porijeklom su iz Donje Morače, od Radovića, slave Arandelovdan, Drobnjaci (jedna kuća) su porijeklom iz Drobnjaka, slave Đurđevdan, Rakočevići (jedna kuća) su porijeklom iz Donje Morače, Ašani (dvije kuće) su

porijeklom iz Vasojevića, a doselili su se iz Uskoka, slave Arandjelovdan, Čurovići (jedna kuća), starinom su iz unutrašnjosti Bosne, a porijeklom su iz Tušine, kod Boana, slave Nikoljdan. Kljajevići (jedna kuća) su porijeklom iz Kuča, a doselili su se iz Levertare, slave Arandjelovdan, Poleksići (jedna kuća) su porijeklom od Kaldića iz Morkog kod Šavnika. Prezime su dobili po Poleksiji, Dragičevoj ženi, doselili su se 1925.g., slave Nikoljdan, Zekovići (jedna kuća) su porijeklom iz Kuča, iselili su se 1710.-te g. gdje su se prezivali Bostandžići, a doselili su se iz Uskoka, slave Nikoljdan, Golovići (jedna kuća) su porijeklom iz Drobnjaka, potomci su vojvode Mitra Abazovića-Tomića, slave Savindan, Lakićevići (tri kuće), porijeklom su iz Bara, Donja Morača, potomci su Bogića Moračanina i Radovića iz Donje Morače, prezime su dobili po imenu sina popa Janka Lakića. Joksimovići (četiri kuće) su starosjedioci, slave Cvijeti, Rmandići (jedna kuća) su porijeklom iz Gornje Morače, rod su sa Tomićima, slave Svetog Petra."

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi pomenutih područja, geografske karte, kadrovi na kojima su prikazani vojnici u ratnom pohodu, te kadrovi iz prošlog i sadašnjeg perioda (kuće, imanja i sl.).

U nastavku programskog sadržaja emitovan je segment koji se odnosi na geografsku poziciju (nadmorska visina), površinu i teritorijalne granice sela Kičeva.

Uzimajući u obzir popis iz 1913.g. u nastavku se navodi da je Kičeva imala 73 muslimanska domaćinstva, odnosno navodi se broj kuća koje su pripadale muslimanskim rodovima Avdića, Adžovića, Bahora, Derdemeza, Kajovića, Kaljića, Muslića, Mušovića, Prelevića, Sadikovića, Hasanbegovića, Hasića, Husovića i Džukela.

Od 23:07:58 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Tragični događaji iz 1924.-te g. imali su duboke posljedice i na muslimansko stanovništvo Kičave, što je značajno izmijenilo demografsku strukturu ovog kraja. Svi pravoslavni rodovi su doseljenici koji su došli u periodu od 1913.-te do 1925.-te godine.“

U nastavku su navedeni pravoslavni rodovi koji su se doselili, uključujući porijeklo, broj kuća i krsnu slavu kako slijedi: Milićevići, Čabarkape, Lekovići, Anđelići, Šćepanovići, Medojevići, Dulovići, Pekovići, Pajovići, Bulatovići, Kneževići, Jeknići, Markovići, Kljajevići, Delići, Terzići, Rondovići, Čurovići.

Od 23:11:01 sati, tokom emitovanja segmenta posvećenog rodu Čurovića, slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Čurovići, osam kuća, oni su najbrojnije bratstvo u Kičavi, starinom su iz unutrašnjosti Bosne. Odatle su se doselili u Banjane, bježeći od krvne osvete. Iz Banjana su se doselila četiri brata Čurovića, u Tušini, kod Boana, gdje pripadnici ovog bratstva žive oko 450. godina. Sa Boana su se raseljavali od 1919.-te gdje su se naselili i u bjelopoljski kraj, u Kičevu, Kaljnje, Lekovinu i Šahoviće - Tomaševo.“

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi pomenutih područja, geografske karte, kadrovi na kojima su prikazani vjerski objekti (crkve), te kuće i imanja iz ranijeg perioda.

Nadalje je emitovan segment koji se odnosi na geografsku poziciju sela Kovren (nadmorska visina, teritorijalne granice, zaseoci, reljef, prirodna bogatstva).

Uzimajući u obzir popis iz 1913.g. u nastavku se navodi da je u Kovrenu ukupno bilo 178 domaćinstava, od čega muslimanskih 128, a pravoslavnih 50 domaćinstva.

Od 23:16:23 sati slijedi:

Novinarski tekst (OFF): „Muslimansko stanovništvo sa iseljavanjem je počelo 1912.-te godine, da bi se nakon tragičnih događaja iz 1924.-te godine, kada je nad muslimanskim stanovništvom počinjen veliki zločin u Šahovićima i Pavinom Polju, gotovo u potpunosti iselilo iz ovog kraja.“

U nastavku se navodi broj kuća koje su pripadale muslimanskim rodovima u selu Kovren i to: Adilovići, Bahori, Kajovići, Martinovići, Pitari, Sadikovići i Hadžimuhovići, odnosno Serdarevići, Sinanovići i Štorke (zaseok Gorice), Bahori, Vukovci i Sadikovići (zaseok Sadici). Pozivajući se na knjigu Jova Medojevića „Stanovništvo i naselja bjelopoljskog kraja“ , u tekstu se dalje

navode i sljedeći muslimanski rodovi: Mušovići, Hamzići, Hodžići, Husovići, Huseinagiće i Mahmuti.

Nakon muslimanskih, u tekstu se potom navodi broj kuća koje su pripadale pravoslavnim bratstvima i to: Đurovići, Lojanice, Moračani, Rovčani, Sekulići, Furtule i Cakovići, odnosno Babići, Bubanje, Varage-Varagići, Vukovići, Grbovići, Đakovići, Zajaci, Zindovići, Jeremići, Joksimovići, Kojovići, Purići i Tomaševići (zaseok Gorice).

U periodu od 23:18:55 do 23:24:40 sati (5 minuta 45 sekundi), nakon novinarskog teksta „Poslije 1924.-te godine, na Kovrenu i njegovim zaseocima, osim starosjedioca, doselili su se...” emitovan je, po već gore navedenom modelu, spisak bratstava koji su naselili ovo područje, uključujući porijeklo, broj kuća i krsnu slavu.

Kao pokrivalice za navedeni tekst korišćeni su panoramski kadrovi pomenutih područja, geografske karte, te snimci na kojima su prikazani objekti (kuće i imanja) iz prošlog i sadašnjeg perioda.

Na kraju programskog sadržaja emitovana je odjavna špica kako slijedi:

Direktor TVCG
Milan Knežević
Direktorica produkcije
Aleksandra Vojvodić
a nakon navođenja zaposnih angažovanih u tehničkom dijelu produkcije
Reditelj
Slobodan M. Šćepanović
Proizvodnja
TVCG
januar, 2025.

4. Programski sadržaj koji ima karakter dokumentarnog programa je žanr koji se bavi stvarnim događajima, ljudima ili mjestima pri čemu nastoji da informiše i edukuje publiku. Njegov sadržaj treba da se bazira na istraživanju, intervjuima, autentičnim i vjerodostojnim dokumentima. Takav sadržaj treba da teži da pruži uravnotežen prikaz događaja i tema, uključujući različite perspektive i izvore. Autentičnosti i kredibilitetu njegovog sadržaja doprinosi se kroz intevjue sa stručnjacima, učesnicima događaja, odnosno sadašnjim ili bivšim žiteljima mjesta ili njihovim potomcima ili prijateljima, kroz tačan prikaz i/ili citiranje konkretnih istorijskih, zakonskih, naučnih ili drugih zvaničnih dokumenata, kako bi se pružio što vjerodostojniji uvid u određenu temu ili validnost određenih stavova.

Kad je riječ o dokumentarnim sadržajima, očekivanja publike su drugačija u odnosu na druge programske žanrove. Iako se pravo na subjektivnost, emotivnost i kreativnost autora ne može dovoditi u pitanje, ovi sadržaji treba da obezbijede autentičnost, uvid, edukativnost, otkrivanje, prikaz stvarnih ljudi, događaja ili pojava. Takođe, oni treba da imaju uravnotežen odnos prema različitim mišljenjima, stavovima ili izvorima, njegovi navodi treba da budu u skladu sa stvarnim ili istorijskim činjenicama, događajima i ličnostima, da inspirišu i omogućavaju sticanje ili proširivanje uvida u određene teme, da ponude rezultate ozbiljnog istraživanja, propitivanja i ukažu na važnu, manje poznatu ili na određeni način zanemarenu temu. Posebna pažnja mora se posvetiti izvještavanju o kontroverznim događajima i društveno osjetljivim temama, kako bi se izbjeglo selektivno ili nepotpuno predstavljanje činjenica i podsticanje diskriminacije.

Dokumentarni sadržaji imaju zadatak da „svjedoče“ o određenim događajima, ljudima i pojavama i doprinose njihovom pamćenju, kako bi se negativne pojave ili događaji spriječili i sankcionisali, a njihove negativne posljedice prepoznale i smanjile. Svojom vjerodostojnošću, pouzdanošću i ubjedljivošću ovi sadržaji bi trebali da doprinose razumijevanju određenih događaja, procesa ili pojava u društvu, prikazivanjem različitih mišljenja i stavova, posebno u situacijama kad određeni događaji nijesu detaljno istraženi, opisani, dokumentovani ili počinioi sankcionisani.

5. Mediji ne smiju biti instrument za reinterpetaciju prošlosti na način koji može stvoriti iskrivljenu sliku istorijskih događaja ili dati prostor narativima koji podržavaju podjele i favorizuju jednu zajednicu na račun druge i time doprinose osjećaju marginalizacije i isključenosti kod određenih grupa građana. Ovakav pristup je naročito opasan u multikulturalnom društvu kakvo je crnogorsko, gdje je medijska odgovornost ključna za očuvanje društvene kohezije i međusobnog uvažavanja različitih etničkih i vjerskih zajednica, a čije odsustvo može dovesti do iskrivljenog razumijevanja prošlosti i podsticanja dezinformacija.

Mediji imaju značajnu ulogu u njegovanju i promociji značaja kolektivnog pamćenja, kako se različiti zločini ne bi ponovili, kako bi se spriječio razvoj ili promocija narativa kojim se bilo koji zločin interpretira na način da mu se daje smisao ili opravdanje (npr. osveta zbog nekog prethodnog zločina).

Mediji su dužni da vode računa da sadržaji koji na direktan ili indirektan način prikazuju, ukazuju ili objašnjavaju neki tragičan događaj, a posebno onaj koji uključuje zločine ili stradanja izazvane ljudskim faktorom, imaju ili mogu imati snažan uticaj na osjećanja potomaka žrtava, koji i dalje žive na prostoru na kojem se desila tragedija / zločin ili su se raselili i napustili svoje domove upravo zbog tog događaja.

Adekvatnim i cjelovitim prikazom istorijskih događaja, pa i informacija o mogućem nedostatku pouzdanih podataka ili dokumentacije koji o njima govore, mediji mogu na značajan način da doprinesu suočavanju sa prošlošću. Adekvatnim i objektivnim prikazom masovnog stradanja pokazuje se pijetet prema nevinim žrtvama i doprinosi kulturi sjećanja, kao i promociji suživota, značaju tolerancije i koegzistencije različitih društvenih zajednica na istom prostoru.

6. Analizom epizode programskog sadržaja „*Vraneš - zemlja i ljudi*“ emitovane 6. i 13. januara može se zaključiti da nije ispoštovana dokumentarna etika koja zahtijeva vjerodostojnost, preciznost i integritet (nezavisnost) prilikom predstavljanja teme, te da su utvrđeni propusti koji se odnose na relativizaciju istorijskog zločina, neprecizno i selektivno predstavljanje istorijskih podataka, nepozivanje na relevantne izvore i upotrebu terminologije koja izaziva diskriminaciju i može podstaći podjele.
7. To se posebno odnosi na način na koji se prikazuju vrijeme i razlozi migracija stanovništva posmatranog kraja (iseljavanja i doseljavanje), a posebno iseljavanje muslimanskog stanovništva krajem i nakon 1924. godine iz predjela Tomaševa (tadašnji Šahovići) i Pavinog polja. Imajući u vidu da je masovno ubistvo više stotina muslimanskih stanovnika, koje se dogodilo početkom decembra 1924. godine bio glavni uzrok masovnog iseljavanja u narednom periodu, emiter neopravdano, neobjektivno i neprimjereno, i to u više navrata u epizodama od 6. i 13. januara, posljedicu tog događaja neutralno naziva „*iseljenjem*“, a u par navrata koristi relativizirajuću terminologiju „*dramatični događaji*“ kao i „*tragičan događaji*“ bez navođenja ključnog istorijskog konteksta - da je to iseljavanje bilo izazvano, odnosno posljedica strašnog zločina – masovnog ubistva. Samo jednom, usputno, u epizodi od 13. januara 2025. godine, na ovaj događaj se indirektno ukazuje i to u eufemističkom obliku „*nakon tragičnih događaja iz 1924.godine kada je nad muslimanskim stanovništvom počinjen veliki zločin u Šahovićima i Pavinom Polju...*“. Time se ublažava i relativizuje težina istorijskog događaja i njegovih posljedica njegovim povezivanjem sa nejasno definisanim „*tragičnim događajima iz 1924. godine*“, što navodi na zaključak da su ti „*tragični događaji*“ doveli do zločina, čime se, na određeni način doprinosi njegovom pokušaju opravdavanja ili davanja smisla.

S obzirom na to da u epizodi od 6. januara nije jasno naznačeno da je masovno iseljavanje 1924. godine rezultat nasilja nad muslimanskim stanovništvom, a u narednoj epizodi od 13. januara to tek usputno pomenuto, gledaoci mogu steći pogrešan utisak da se radilo o procesu migracije izazvanom društveno-ekonomskim razlozima, što ne odgovara istorijskim činjenicama. Ovakav pristup u predstavljanju može se smatrati oblikom manipulacije informacijama kroz izostavljanje ključnih elemenata o događaju i njegovim posljedicama.

Ovakav pristup je posebno problematičan jer crnogorska javnost nikada nije osporavala postojanje ovog zločina. Naprotiv, riječ je o događaju koji je bio nedovoljno obrađen u javnom

ili naučnom diskursu, ali koji je nesumnjivo poznat i priznat. Ignorisanje istorijskog konteksta u ovom slučaju može imati posljedicu daljeg zanemarivanja patnji jednog dijela stanovništva Crne Gore ili potomaka stradalog stanovništva, čime se posredno doprinosi diskriminaciji kroz manju medijsku vidljivost ili nevidljivost.

8. U posmatranim emisijama, emiter se ne poziva na konkretne izvore prilikom navođenja istorijskih podataka, već koristi neprecizne formulacije poput „*po popisu iz 1913. ...*“, nakon čega navodi prezimena porodica bez navođenja konkretnih dokumenata ili arhivskih podataka. Pri tome, navode se podaci za određene godine, bez naznake izvora i obrazloženja što te podatke čini uporedivim. Ovakav metod ne samo da narušava standarde naučno utemeljenog izvještavanja, već može dovesti gledaoce u zabludu, jer se podaci predstavljaju kao nesporne činjenice.

Naročito zabrinjava činjenica da je jedini eksplicitno pomenuti izvor knjiga „*Stanovništvo i naselja bjelopoljskog kraja*“ Jova Medojevića zasnovana na „*kazivanjima mještana*“ pri čemu autoru knjige „*nisu bile poznate dacijske knjige iz 1913*“, što nije istorijski validan metod istraživanja, već subjektivna interpretacija. Korišćenje neprovjerenih ili nepotpunih izvora u javnom medijskom prostoru, naročito kada su u pitanju osjetljive istorijske teme, predstavlja neodgovorno izvještavanje koje može doprinijeti širenju dezinformacija i istorijskog revizionizma.

9. Iako se ne može dovesti u pitanje pravo javnog emitera da se bavi istorijskim razvojem određenog dijela Crne Gore, te posebno migracijama stanovništva koje su dovele do njegove današnje strukture i rasporeda, ne može se naći opravdanje za emitovanje sadržaja kojima se na dominantan način struktura stanovništva i njegove promjene prikazuju isključivo na osnovu vjerske pripadnosti (nabrajanjem prezimena u kontekstu pravoslavnog i muslimanskog stanovništva), sa detaljnim opisima porijekla, porodičnih slava, potenciranje samo „*srpske*“ nacionalne pripadnosti pravoslavnog stanovništva („*srpska domaćinstva*“, „*srpsko stanovništvo*“, „*srpska groblja*“), uz neprimjereno malu zastupljenost činjenica o suživotu različitih vjerskih i etničkih grupa na posmatranom području. Ovakav način predstavljanja istorijskih tragova može se smatrati oblikom isključivog narativa koji negira multietnički karakter Crne Gore i njeno viševjekovno nasljeđe suživotu različitih etničkih i vjerskih zajednica.
10. Shodno izjašnjenju emitera da je „*serijal hronološki izložen kroz pojedine epizode serijala, tako da epizode na koje ukazujete govore o zbivanjima i faktima koji su se desili prije pomenute 1924. godine, dok su se naredne detaljnije bavile pomenutim događajem.*“ Agencija je izvršila uvid u epizode emitovane 20. i 27. januara 2025. godine.

Epizoda emitovana 20. januara 2025. godine, sadrži segment (emitovan od 23:08:20 časova) u kojem se navodi:

„Svi rodovi su se iselili iz Lekovine 1924.g. nakon velikog zločina nad muslimanskim stanovništvom, a neki su se naselili u Bijelom Polju i okolini. Zločin u Šahovićima koji, ni do danas, nije istorijski rasvijetljen do kraja uslijedio je nakon ubistva načelnika kolašinskog okruga Boška Boškovića 7. novembra za koji je optužen Jusuf Mehonjić, poznati komita tog kraja, čime je započet krvavi niz događaja koji će ostaviti duboke ožiljke na tom području. O samom masakru muslimanskog stanovništva, ocjene su istoričara, najobjektivnije je pisao Milovan Đilas, revolucionar i veliki crnogorski pisac, koji je ovaj nemili događaj opisao u svojoj knjizi 'Besudna zemlja'. Uprkos razmjerama zločina, koji je bio jedan od najsurovijih u mirnodopskim uslovima Kraljevine SHS, pravda nikada nije (nerazumljivo), niti su odgovorni izvedeni pred lice pravde, iako su pojedini vjerski i narodni predstavnici pokušali ukazati na ovaj zločin. Njihovi glasovi su ostali prigušeni u moru ravnodušnosti. Na kraju, ovaj strašni događaj ostao je kao bolna opomena na ljudsku surovost i na nesposobnost države da se suoči sa odgovornošću, pruži zaštitu nevinima i donese pravdu.“ Ovaj segment čita drugi narator (glas) u odnosu na prethodne epizode, prethodne djelove ove epizode, kao i veći dio njenog nastavka.

U ovoj epizodi se u još nekoliko navrata spominje zločin iz 1924. godine i dovodi u vezu sa iseljavanjem muslimanskog stanovništva. Nakon navođenja rezultata popisa stanovništva u

Pavinom Polju iz 1921.g. (3.510 stanovnika, sa vjerskom strukturom) i 1931.g. (3.632 stanovnika, sa strukturom po polu, broju kuća i sl., ali bez vjerske strukture), emitovan je segment u kojem se kaže: „Ako uporedimo ova dva popisa vidimo da se broj stanovnika u ovoj opštini povećao samo za 122 stanovnika". Nakon toga, glasom drugog naratora, nastavlja se naracija i kaže: „Ovo nam posredno pokazuje, uzevši u obzir zabilježena doseljavanja da se muslimansko stanovništvo skoro svo iselilo nakon zločina iz 1924.g."

Takođe glasom drugog naratora, od 23:33:02 sati, emitovan je segment u kojem se kaže: „Muslimansko stanovništvo se iseljava poslije zločina iz 1924.g., a na njihova prodana imanja doselilo se pravoslavno stanovništvo koje naseljava ovo selo."

Ne dovodeći u pitanje pravo emitera da za naraciju različitih epizoda ili njihovih segmenata koristi različite naratore (zbog isticanja citata navoda određenih ličnosti u odnosu na opštu naraciju i sl.), u ovom slučaju se ne može utvrditi razlog za promjenu naratora, pa se stiče utisak da se radi o naknadno umetnutim segmentima, koji ne predstavljaju „prirodni" dio predmetne epizode.

Sa izuzetkom opisanih segmeneta, u ovoj epizodi se nastavlja opisivanje pojedinih sela na način kako je to rađeno u drugoj i trećoj epizodi serijala, uz višeminutno navođenje podatka o „pravoslavnim" bratstvima, uključujući broj kuća, porijeklo i krsnoj slavi (npr. u periodu od 23:10:11 do 23:14:27 sati - 4 minuta 16 sekundi).

11. Emitovanjem naprijed opisanih segmenata epizode od 20. januara (uključujući onaj emitovan od 23:08:20 časova), u kojima se spominje zločin iz 1924. godine, ne može se smatrati da je emiter obezbijedio adekvatno predstavljanje samog događaja, konteksta u kojem se on desio i posebno njegovih dugoročnih posljedica. Pri tome se posebno ima u vidu zanemarivanje, izostavljanje ili neprimjereno manje predstavljanje podataka koji govore o prisustvu muslimanskog stanovništva na posmatranom području. U značajno manjem obimu ili su u potpunosti izostavljeni podaci o broju i stanju muslimanskih groblja na posmatranim područjima / selima (npr. u epizodi od 6. januara, kada se kaže: „Takođe se navodi da u Bliškovu postoje dva stara muslimanska groblja, koja su, kako se navodi, zarasla i danas nijesu prepoznatljiva"), dok sa druge strane, u više navrata se govori o „srpskim" ili „pravoslavnim" grobljima.

Izostavljanjem ili nepotpunim prikazivanjem informacija o različitim zajednicama, ostavlja se utisak nepoštovanja i neprepoznavanja prisustva određenih zajednica na određenoj teritoriji, te njihovog značaja za kulturni, istorijski i opšte-društveni razvoj određenog kraja ili društva u cjelini.

12. Uz uvažavanje uredničke slobode i slobode izražavanja emitera i autora emisije, ne može se opravdati, u značajnom dijelu emitovanih epizoda, jednostran i neobjektivan pristup u prikazivanju stanovništva posmatranog geografskog područja i posebno necjelovito prikazivanje informacija o nespornom istorijskom događaju, kao i informacija o različitim ili kontroverznim stavovima i viđenjima konteksta u kojem se dogodio, akterima i nadasve dalekosežnim posljedicama koje je imao za tadašnje muslimansko stanovništvo, njegove potomke, te ukupnu strukturu stanovništva toga kraja. Insistiranjem, iz epizode u epizodu, na prikazima razvoja strukture stanovništva, skoro, isključivo po vjerskoj liniji može dovesti do stvaranja narativa koji favorizuje, ističe i prepoznaje jedan dio, a umanjuje ili zanemaruje ranije prisustvo i doprinosi ignorisanju ili zaboravu masovnog stradanja i iseljavanje drugog djela stanovništva. Ovakav način prezentacije podataka može doprinijeti narušavanju društvene kohezije i međusobnog razumijevanja među zajednicama, kao i podsticanje podjela i revizionističkog narativa.
13. Korišćenjem narativa koji uključuje nepreciznosti, relativizaciju ili zanemarivanje činjenica koje se odnose na određenu zajednicu, sa jedne, a neopravdano potenciranje i isticanje podataka o drugoj zajednici, ne doprinosi se prepoznavanju zločina i njegovom pamćenju. Upravo dominantnim insistiranjem na takvom narativu doprinosi se promociji diskriminatornog ponašanja prema određenoj društvenoj grupi – pripadnici muslimanskog stanovništva koji su živjeli na tom području i njihovim potomcima. Time se ugrožava njihovo pravo na

prepoznavanje i priznavanje porijekla i identita kao i pijeteta prema precima koji su tu živjeli, stradali i/ili sahranjeni.

14. Narativom kojim se daje nepotpun prikaz spornog događaja, posebno značenjem izostanka sudskog procesuiranja inspiratora i počinitelja zločina, zanemaruje se značaj borbe protiv nekažnjivosti zločina, promocije odgovornosti za počinjene zločine, kao i obezbjeđivanja i promocije javne debate, istraživanja i obrazovanja baziranih na istorijskim činjenicama. Emiter je propustio da objektivnim novinarskim istraživanjem izbjegne diskriminatoran narativ i kritički ukaže na događaj koji je predstavljao jasan primjer diskriminacije, mržnje i nasilja nad određenom društvenom zajednicom.

Na osnovu navedenog, a uvažavajući činjenicu da je saglasno tački 7.1 izdatog Odobrenja za emitovanje O-TV-J-01, emiter odgovoran za sve objavljene sadržaje, može se utvrditi da je emitovanjem predmetnih sadržaja prekršio član 15 stav 2 Zakona i član 11 stav 1 Pravilnika, jer omogućio promovisanje diskriminatornog postupanja.

Nakon sprovedenog postupka i uz uvažavanje svih relevantnih činjenica, direktorica Agencije je, saglasno čl. 180, 181, 182 i 185 Zakona i čl. 15 i 16 Pravilnika o vođenju postupaka i izricanju upravno-nadzornih mjera, donijela odluku kojom se emiteru izriče upravno-nadzorna mjera upozorenja i nalaže da usaglasi emitovanje programskih sadržaja u okviru programa „Prvi program Televizije Crne Gore“ sa standardima definisanim u Zakonu i izdatom Odobrenju za emitovanje.

Emiteru je naloženo da, u skladu sa čl. 181 stav 3 Zakona, informaciju o izrečenoj mjeri objavi u svom programu, kao i da u pisanoj formi obavijesti Agenciju o načinu (sadržaj, datum i vrijeme) objavljivanja informacije o izrečenoj mjeri.

Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

UPUTSTVO O PRAVNOM SREDSTVU

Protiv ovog rješenja može se podnijeti žalba Savjetu Agencije za audiovizuelne medijske usluge u roku od 15 dana od dana njegovog dostavljanja.

Dostavljeno:

- Javnom preduzeću „Radio Televizija Crne Gore“
- Savjet Agencije za audiovizuelne medijske usluge
- Sektor za nadzor
- Sektor za pravne i ekonomske poslove
- Sektor za opšte i međunarodne poslove
- Sektor za informaciono-komunikacione tehnologije

Pripremila: Marija Baykal

Odobrila: Jadranka Vojvodić